

Säbyholmspark

Säbyholm 1:59, Landskrona stad och kommun, Skåne län
Kulturhistorisk inventering och analys 2022
Aja Guldåker

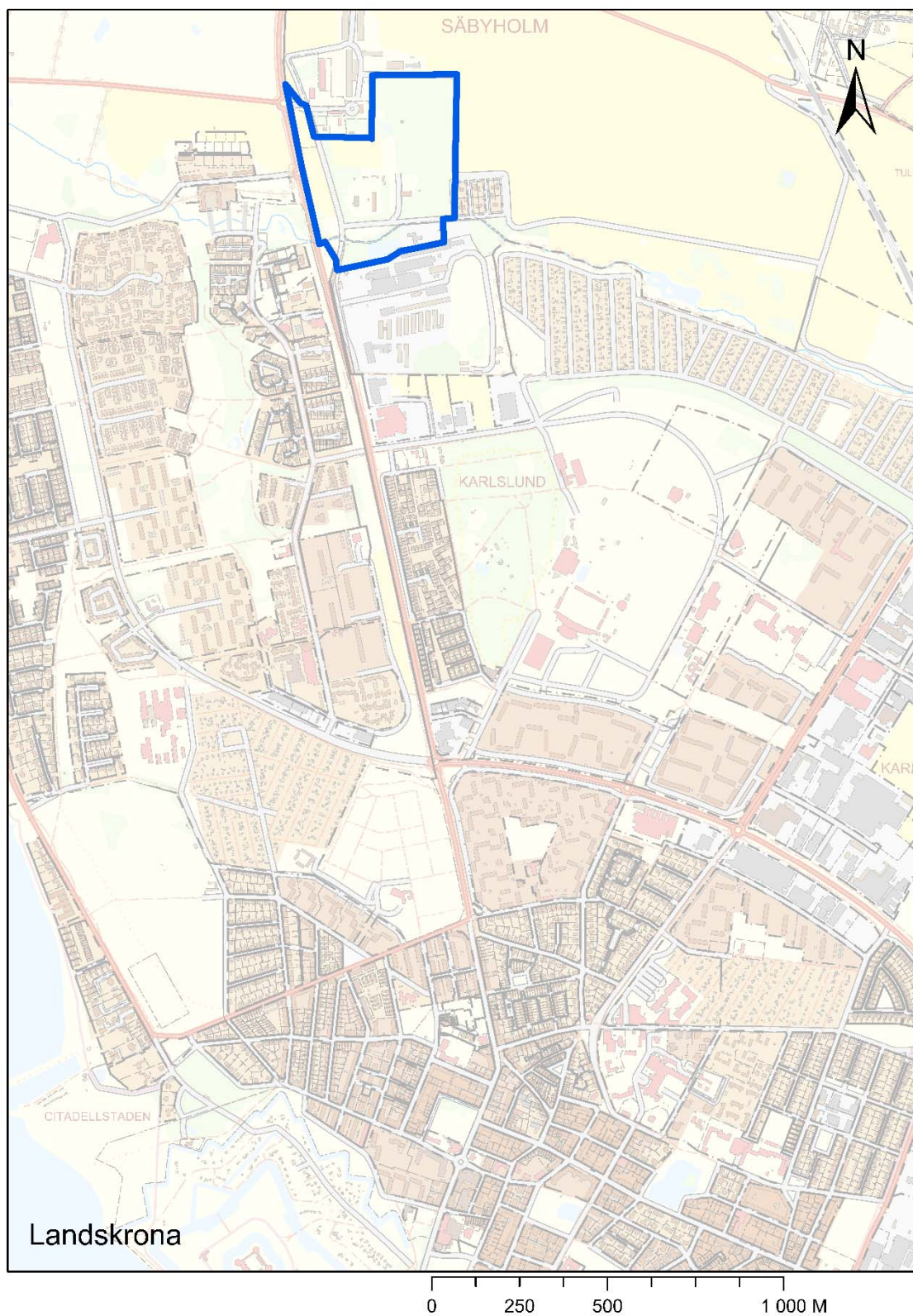
Titel: Fastighet
Författare: Aja Guldåker
Kulturmiljörapport: 2022:

Omslagsbild: En mötesplats i Säbyholmsparken, där jättethujor och en paviljong sluter upp kring forna gångar.

Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Inledning	3
Bakgrund	3
Källmaterial och historisk tillbakablick	4
Wilhelm Bennet 1718–1740	4
Corfitz Ludvig Cock 1791–1809	7
Adolf Coyet 1810–1818	7
Bror Cederström 1818–1848	8
Trolle på Klågerup och Stjernswärd på Wittskövle 1849–1854	9
Skånska Sockerfabriksaktiebolaget 1854–1907	9
Svenska Sockerfabriksaktiebolaget 1907–1962	13
Hilleshög AB 1962–1987	19
Syngenta år 2000/DLF år 2017/Landskrona kommun år 2018	19
Inventering och analys av väsentliga kulturmiljövärden i Säbyholmspark	22
1700-talet	22
1800–1907	23
Från 1910–15 och framåt	34
Förslag på hur byggnader och park bör förhålla sig	39
Referenser	42

Figur 1. Landskrona, med platsen för utredningsområdet i Säbyholm markerad med en blå linje.

Inledning

Stadsbyggnadskontoret i Landskrona kommun önskar en inventering och analys över de väsentliga kulturmiljövärden som är kopplade till Säbyholmsparken i Landskrona, samt hur parken och de befintliga byggnaderna bör förhålla sig till varandra. Syftet är att stadsbyggnadskontoret är i behov av en förståelse för vilken typ av förändring som området tål vid exploatering. Utredningen behövs som underlag för att Stadsbyggnadskontoret ska förstå hur en förtätning kan genomföras, utan att väsentliga värden påverkas negativt i allt för stor grad och hur ny infrastruktur kan uppföras i området. Tanken är även att utredningen kan fungera som underlag för framtida skötselplaner.

Enligt förfrågan behöver inte Stadsbyggnadskontoret en växtinventering då det finns en separat naturvärdesinventering av planområdet. Dock kan Kulturen belysa växtelement som är av betydelse för kulturmiljön. Utredningen ska omfatta det föreslagna planområdet, dvs det område som föreslås i samrådshandlingen.

Kulturens projektnummer är A_2022_0045.

Bakgrund

Tidigare under hösten år 2022 har Lena Hector, bebyggelseantikvarie på Kulturen, levererat en Kulturmiljörapport "Säbyholm. Förslag på skydds- och varsamhetsbestämmelser för fem byggnader" till Stadsbyggnadskontoret i Landskrona (Hector 2022). Denna rapport kan sägas vara en komplettering rörande miljöerna kring byggnaderna som ingår i Säbyholmsparken inom angivet undersökningsområde.

Enligt Hectors rapport är området idag */...inte detaljplanlagt och befintlig bebyggelse saknar skydds- och varsamhetsbestämmelser. Fyra av byggnaderna ligger inom riksintresse för kulturmiljövärden, Rååns dalgång (M10). Säbyholm är särskilt utpekad som ett uttryck för riksintresset. Fastigheten ligger inom två områden utpekade i Skånes regionala kulturmiljöprogram. Dels inom ett område som utgör särskilt värdefull kulturmiljö som en del av Rååns dalgång, dels inom kulturmiljöstråket Skånelinjen Per Albinlinjen...../(Hector 2022).*

En Övrig kulturhistorisk lämning finns i den södra delen av undersökningsområdet registrerad på Riksantikvarieämbetets Fornsök. Beskrivningen lyder: *Kvadratisk träränna, ca 28x28 cm, hopbyggd av grova plank av Ek, ca 23x5 cm, hopfogade med handsmidd spik och kraftiga smidda kvadratiska järnbeslag, ca 5x1 cm var 0,4 m. Kvarliggande delar av rännan finns såväl norr som söder om fyndplatsen på ca 1 m djup. I den antikvariska kommentaren står att läsa: Möjligen äldre än 1850 då det står en statarbostad på platsen 1880. Rännan är äldre än huset (L2018:112 Dike/ränna).*

Källmaterial och historisk tillbakablick

Enligt handlingar i Landsarkivet kan Säbyholm härledas tillbaka till åtminstone år 1658, då gården tillhörde Cronan. Gårdens namn var då Cronans ladugård, Säby och utarrenderades fram till år 1791. När den danska hären härjade i trakterna år 1709 brändes, enligt syneprotokollet, gården och allt ödelades. På den tiden omfattade gården 6 ¼ hemman. Den historiska tillbakablicken tar därför avstamp från återuppbyggnaden år 1718.

Historiska kartor utgör en viktig del i utredningsarbetet för att kunna sortera ut och datera vilka insatser som gjorts *när* inom parkområdet. I detta avsnitt utgör historiska kartor från år 1782, 1882, 1910–15 och 1946 en grundplåt för förståelsen av platsens utveckling över tid. Ett annat hjälpmedel är Riksantikvarieämbetets kartsnitt på Fornsök där *skuggning* eller *lutning* tillämpas inom valt område. Höjdskillnader i terrängen fångas upp med höjddata och det som inte framgår vid okulär besiktning, till exempel i otillgängliga områden, blir synligt. På figur 13–14 framgår med tydlighet vilka höjdskillnader som kan bero på insatser av mänsklig hand. Avslutningsvis görs en sammanställning av de befintliga strukturer som har identifierats från de olika tidsperioderna som presenterats ovan och som kan kopplas till de olika arrendatorerna och ägarna genom tiderna, och i förlängningen till de byggnader som pekats ut i Lena Hectors rapport (2022).

Nedan följer en historisk tillbakablick med de viktigaste ägarinsatserna med start år 1718 då godset återuppstod efter danskarnas framfart under kriget.

Wilhelm Bennet 1718–1740

Efter ödeläggelsen stod gården för fädot fram till år 1718 då gården åter byggdes upp av generalmajor Wilhelm Bennet, som även ägde Bälteberga gods och Wideröra gård utanför Helsingborg. Bennet uppförde fyra längor på Cronans ladugård, efter att ha åtagit sig att återställa och bruka gården som rusthållare till Skånska Rytteriregementet där tre ryttare skulle hållas. Av de fyra uppförda längorna finns den södra längan kvar idag, "Långholmen". År 1726 finns Långholmen upptagen i syneprotokollet och uppgavs då vara 40 alnar lång och 13 alnar bred¹. År 1743 förlängdes byggnaden i öster till 67 alnar. Enligt David Blidfors, som sammanställt Säbyholms historia år 1968, var Bennet en berest man. Han föddes år 1677, blev landshövding i Halland och därefter i Malmöhuslän. Som en av Karl XII:s karoliner deltog Bennet i slaget vid Poltava under sommaren år 1709, där svenskarna förlorade efter en lång rad lyckade slag, som pågått under nio års tid genom Sachsen, Polen och Baltikum. Det var svensk stormaktstid och förlusten i Poltava satte punkt för det svenska stormaktsväldet (Blidfors 1968; Den svenska historien 8, 1994). Året därpå, 1710, deltog Bennet även i slaget vid Helsingborg, där den skånske guvenören Magnus Stenbock ledde en svensk armé mot danskarnas invasionsarmé, ledd av generallöjtnant Jørgen Rantzau. Danskarna retirerade och slaget räknas som det sista försöket från dansk sida att återta Skåne. Godsägare och bönder i Skåne kunde därmed påbörja en återuppbyggnad

¹ 23,7 m lång och 7,70 m bred och förlängdes till 39,70 m

av förstörda egendomar. Bennet bör därmed ha varit relativt bekant med den svenska stormaktstidens uttrycksformer vad det anbelangar park- och trädgårdsmiljöer i Sverige och han bör även ha haft möjligheten att ta intryck av europeiska trädgårdsanläggningar under härens framfart. När Bennet som 63-åring avled år 1740, hade han året innan genomfört en ombyggnad av Bälteberga gods (Blidfors 1968). Wilhelms hustru Magdalena Eleonora Barnekow föddes år 1696 på Gavnö slott i Danmark, det är oklart när hon äktade Bennet, men vid 21 års ålder (1718) fick de en son och hon dog år 1755 på Bälteberga gods. Gavnö slott har anor från 1400-talet och har genomgått flera ombyggnationer, men en stor del av slottet uppges gå i rokokostil.

Carl von Linné, som besökte Bennets andra gods, Bälteberga sätesgård, år 1749, alltså tio år efter ombyggnationen, omtalade att den tillhörde salig generalen och landshövdingen baron Bennets änkefru och att det fanns två adelsryttare på gården. Gården var nyligen uppförd med tre uppmurade byggnader enligt:

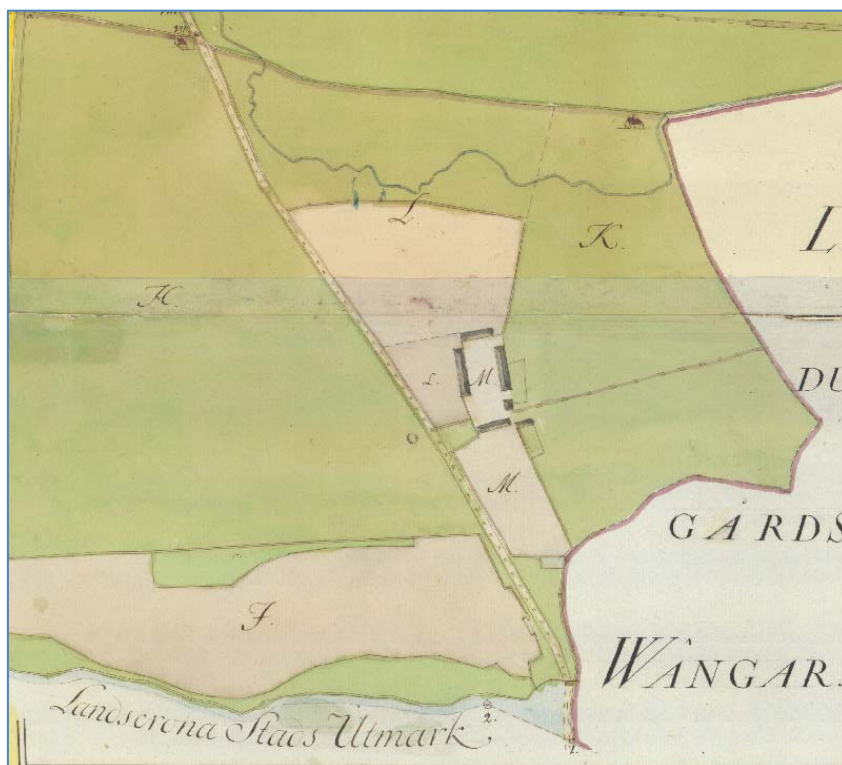
"/...modern arkitektur. Trädgården, som på 3 sidor omgav gården, var av de ansevärdaste, 300 steg lång och 130 steg bred². Vid väggarna stodo aprikoser, persikor, vinrankor, mandlar, valnötter, mullbärsträd. Häckar av avenbok med artiga kabinetter. Omkring gården voro alleér planterade av poppelpil³/.../ Ekplantager stora och vidlöftiga voro anlagde på höjderna utomkring/.../" (Linnæus 1749:333).

Det kan hållas för troligt att inslag som fanns på Bälteberga även kan ha förekommit på Säbyholm. En trädgårdsmiljö bör ha anlagts även på Säbyholm under Bennets tid och den bör då ha legat söder om "Långholmen". Trädgårdsytan skulle varit något mindre än i Bälteberga, vilket är fullt rimligt. Måtten var endast omkring 156×96 m och på den plana mark som där är skulle utan vidare siktlinjer och kvarter ha kunnat gestaltats. Det kan vara värt att undersöka förekomsten i Säbyholm av valnötsträd, avenbokshäckar, alleér av poppelpil (Svartpoppel) och ek. Svartpoppel infördes förmodligen till Sverige under 1700-talet. Med några undantag förökar sig poppeln inte i vilt tillstånd utan måste odlas genom sådd, ympning eller genom sticklingar, vilket innebär att påträffas svartpoppel på Säbyholm så är den uppdriven. Popplar kan bli flera hundra år gamla.

Den äldsta historiska kartan som har använts i studien är från Lantmäterimyndigheternas arkiv, år 1782 (figur 4, Storskifte Säby nr 1–101). Den visar byggnader samt ägo- och utmarker. Viktiga detaljer är vattendrag, vägar, byggnader och gränser mellan inägor och utmarker.

² Ett steg motsvarade 1/2 famn = 90 cm. Omvandlat till dagens mått motsvarar det 270×117 m [Svensk historia - Hans Högman \(hogman.se\)](http://www.svenskhistoria.se/hogman.se)

³ Poppelpil (Svartpoppel) *Populus nigra*

Figur 2. År 1782 (Storskifte Säby nr 1–101).

K= Kohagen, utmark/ängsmark

M=Gårdsplanen med Trädgården

L=Nywång, består af åker och äng

J= Wipan, består af åker och äng

Figur 3. 1782 års Storskifteskarta över dagens fastighetskarta. Bennets trädgård markerad med röd linje. © Lantmäteriet

Corfitz Ludvig Cock 1791–1809

Ett kunskapsglapp finns mellan år 1740 då Wilhelm Bennet avled och år 1791 då en privat ägare tillträdde. Kanske var det Bennets änka som bebodde gården däremellan? Överste Corfitz Ludvig Cock, född 1759, blev den förste privata ägaren av gården mellan åren 1791–1809, efter att inledningsvis ha arrenderat den. Möjligen stod han som arrendator när Säbyholmsjorden storskiftades år 1782, men han var definitivt ägare år 1803 då enskiftet genomfördes och gården delades i åtta skiften. Säbyholm blev vid ägarövertagandet gårdens officiella namn. Corfitz Ludvig Cock var vid tidpunkten för övertagandet av gården major i armén år 1793 och vid regementet år 1794. År 1795 gifte han sig med friherrinnan Ulrika Rosir, född år 1769 i Stockholm och uppvuxen på Sundby, en herrgård i karolinsk stil⁴. Paret fick tre barn som alla dog unga på Säbyholm⁵. År 1796 blev han överstelöjtnant vid Bohusläns regemente, där han stannade till sitt avsked år 1805. Corfitz Ludvig Cock avled år 1810 och begravdes i Stockholm⁶. Under Cocks ägande satsades mycket på jordbruket och stora investeringar gjordes både i jord och i byggnader. Han var förmodligen präglad av tidsandan där det fanns en allmän syn på trädgården som ett läkande och framåt drivande projekt. Det var inte helt ovanligt att tidigare militärer satsade på att utveckla odlandets konst på större gods och att man testade vad som fungerade i olika miljöer och på skilda marker Ahlko 2012:14. Enligt Blidfors avstyckade Cock nio smågårdar till torp då Säbyholm led brist på arbetskraft och skötseln blev lidande. I gengäld skulle torparna tillsammans göra 1 560 dagsverken på gården och vardera lämna en del naturprodukter, bland annat 1 gås och 4 marker lin. Förutom det skulle ett antal körslor genomföras. Ett kostall utökades för 183 klövdjur utöver dragoxar. En tröskmaskin installerades år 1801 och flera verksamheter inrättades: bränneri, vårdshus, smedja, kvarn, tegelbruk och inte allra minst anlades en kostbar trädgård. Inga närmare uppgifter om trädgården har påträffats. Alla investeringar gjorde dock att Cock hamnade i ekonomiskt trångmål och egendomen gick till konkurs år 1808⁷.

Adolf Coyet 1810–1818

Majoren Adolf Coyet (1781–1844) blev Säbyholms nästa ägare mellan åren 1810–1818. Han skall även ha ägt Rosenhälls gård, idag belägen öster om E6:an NÖ om Säbyholm. År 1806 blev friherrinnan Ulrika Catharina (Ulla) Silverschöld hans gemål. Hon var född och uppvuxen på Bjärsjöladugård i Kärrtorps socken, Malmöhus län (1788–1844)⁸. En intressant aspekt kan sägas vara att Adolf Coyet hade kopplingar till Bjärsjöladugård då han efterträdde sin far, Johan Gustaf Coyet, år 1803, på Bjärsjöladugård, dvs sju år före Säbyholms tillträde. Bjärsjöladugårdslott var utfört i rockokostil, vilket i

⁴ Ulrika Rosir avled år 1832. Karolinsk stil är en genre inom svensk arkitektur, men även inom måleri och inredning. Den karolinska stilen som användes 1654–1718 var samtida med hög- och senbarocken. Många ståtliga slott och herrgårdar byggdes under den här tiden, och som motvikt utvecklades den karolinska arkitekturen som mer harmonierade med svensk natur och klimat. [Karolinsk stil – Wikipedia](#)

⁵ Johan Christian, född 1797-10-23 i Landskrona, död 1802-11-20 Säbyholm
Elsa Christina, född 1804-09-10, på Säbyholm, död på Säbyholm 1805-03-04.
Corfitz Ludvig, född 1806-10-26 på Säbyholm, död på Säbyholm 1806-12-19.

⁶ https://www.adelsvapen.com/genealogi/Cock_nr_903

⁷ Blidfors 1968.

⁸ <https://www.skogmanska.se/silfverskjold-nr-283/>

Europa hade sin glansperiod under 1700-talets mitt. Stilen utmärkte sig genom användandet av asymmetrisk dekoration och oregelbundna klippformationer. Det är också något som kan anammas på en engelsk landskapspark. Möjligen lade Coyet grunderna för en landskapspark i Säbyholm och som senare utökades under efterföljande ägares tid på gården. Släkten Coyet återfinns även under samma tid på Torups slott utanför Malmö där en engelsk landskapspark anlades. År 1820 såldes Bjärsjöladugårds slott på exekutiv auktion. Huvudbyggnaden uppfördes år 1766 och norra flygeln år 1777 i rokokostil, medan den södra flygeln i empirestil tillkom först 1812.⁹ Den södra flygeln på Bjärsjöladugård sägs ha uppförts av Adolf Coyet. Möjligen kan både Coyet och Silverschöld ha fått med sig trädgårdsideal från Bjärsjöladugård till Säbyholm, vid tillträde av Säbyholm år 1810. Få uppgifter från Coyets tid på Säbyholm finns dock tillgängligt och år 1818 försattes Säbyholm och Rosenhalls gårdar i konkurs¹⁰.

Bror Cederström 1818–1848

Bror Cederström blev tredje ägaren till Säbyholm år 1818. Även han hade deltagit i slagfält ute i Europa, men ville nu utveckla fredliga värv, vilket han hoppades att Säbyholm kunde erbjuda. Cederström ägde gården fram till år 1848. Släkten Cederström var en köpmannasläkt från Kalmar och släkten adlades år 1731. Hans far var generallöjtnant och chef för Norra Skånska Kavalleriregementet. Farfadern var i sin tur en av Karl XII:s två drabanter som följde kungen till Stralsund efter kalabaliken i Bender, Osmanska riket år 1713.¹¹ Bror Cederström var dock född och uppvuxen i Håtuna socken i Uppland år 1780. Endast 12 år gammal tog han officersexamen och blev år 1805 överstelöjtnant över 4 skvadroner av det Mörnerska husarregementet och deltog i ett slag i Pommern år 1813 där danskar och svenskar drabbade samman. Efter striden där svenskarna gick ut som segrare utnämndes Bror Cederström till generalmajor och därefter generallöjtnant. Han övertog Mörners chefspost för husarregementet, som därefter bytte namn till Cederströmska husarregementet.¹² Cederström var 36 år då han flyttade till Säbyholm och han hade uppenbarligen bekantat sig med utländska miljöer under sin tid inom militären. Hans maka, friherrinnan Christina Wachtmeister, kom från Johannishus¹³ i Blekinge och hon var 16 år yngre än honom och var vid mer pampigare corps-de-logi än vad Säbyholm kunde erbjuda, där en gammal mangårdsbyggnad från tidigt 1700-tal inte utgjorde någon större lockelse. En mer ståndsmässig bostad fick därmed uppföras och den stod färdig år 1825. I den nya byggnaden kunde förnäma gäster tas emot, bland annat kronprins Carl (Carl XV) år 1845 och år 1846 övernattade konung Oscar I och drottning Josefina efter en middagsbjudning. Troligtvis är det under Cederströms tid som den engelska landskapsparken anpassas till den nya bostaden (se figur 4.)

⁹[http://gammalstorp.se/Bilder-](http://gammalstorp.se/Bilder-Slott/Text%20Sylve%20%C3%85kesson/Bj%C3%A4rsj%C3%B6lag%C3%A5rd_Sylve%20%C3%85kesson.pdf)

[Slott/Text%20Sylve%20%C3%85kesson/Bj%C3%A4rsj%C3%B6lag%C3%A5rd_Sylve%20%C3%85kesson.pdf](http://gammalstorp.se/Bilder-Slott/Text%20Sylve%20%C3%85kesson/Bj%C3%A4rsj%C3%B6lag%C3%A5rd_Sylve%20%C3%85kesson.pdf)

¹⁰ Blidfors 1968.

¹¹ Blidfors 1968.

¹² <https://militarhistoria.se/1800-tal/slaget-vid-bornhoft-1813>.

¹³ Johannishus i Blekinge. Huvudbyggnaden är en gulputsad nyklassicistisk byggnad med brutet tak från 1779. För ritningarna stod arkitekten Carl Fredrik Adelcrantz. https://sv.wikipedia.org/wiki/Johannishus_slott

Förutom militära åtaganden ägnade sig Cederström åt jordbruket och kom att anses som en av Skånes duktigaste jordbrukare. Han blev ordförande i Malmöhusläns hushållningssällskap och var även djupt inblandad i församlingens angelägenheter. Biskop Faxé i Lund gav sitt uppskattande till den skola Cederström inrättat på gården. En skola för alla församlingens barn startades år 1831 och kallades Säby församlings Wexelundervisningsskola.¹⁴ Ett annat av Cederströms intressen var vitbetsodlingen på kontinenten. År 1836 övertog han, tillsammans med några andra, ett raffinaderi för rörsocker inne i centrala Landskrona. Efter några svåra år övertog Cederström ensam fabriken år 1842 och efter misslyckanden med att tillskjuta kapital gick fabriken i konkurs år 1848. Fabriken, Säbyholm och förtroendeuppdragen gick förlorade och familjen Cederström flyttade från gården.¹⁵

Trolle på Klågerup och Stjernswärd på Wittskövle 1849–1854

Från år 1849–1854 ägdes gården av Trolle på Klågerup och Stjernswärd på Wittskövle som tagit gården för sin fordran då Cederström inte längre kunde betala sina skulder. Stjernswärds Wittskövle slott är en av Sveriges bäst bevarade renässansborgarna med anor från 1250-talet. Carl von Linné besökte år 1749 slottet på sin skånska resa, och påtalade att:

”Trädgårdarna vid Wittskövle hade täckte och sköna häckar av avenbok. Aprikoser, persiker, kvitten och vinrankor uppleddes vid murarna och väggarna. *Lilium album*¹⁶ och *Iris bulbosa*¹⁷ växte hoptals. Buxbom gjorde de artigaste ritningarna och växte här frodigt, ty vit flygsand uppfyllde inskränningarna, på vilka *Bellis flore pleno* ¹⁸lyste upp med sina röda blommor. /.../Gärdesgårdarna, som voro horisontellt flätade, uppstöddes av ekestör, vilken på nedra ändan var svedd att längre uthärda. Pilar växte här/.../De voro här satte vid gärdesgårdarna, dem de stödde/.../. Alleér voro här anlagde de mesta och präktigaste, såsom av linder, grön eller gemen pil, vit pil, poppelpil/.../ och poppelträn/.../” Linnæus 1749:137).

Vita krolliljor, iris, fyllda röda tusenskönor, pilträd och poppel är några arter som med fördel kan sökas efter på Säbyholm och som kan ha förts in via Wittskövle slott i mitten på 1850-talet.

Skånska Sockerfabriksaktiebolaget 1854–1907

Efter att Skånska Sockerfabriksaktiebolaget hade bildats år 1854 blev Säbyholm en bolagsgård och drevs ägde fram till år 1907. En brand år 1875 ödelade sockerbruksområdet i centrala Landskrona och på den historiska kartan Säbyholm Arealavmätning Lagaskifte år 1882 är ännu inget fabriksområde

¹⁴ Blidfors 1968.

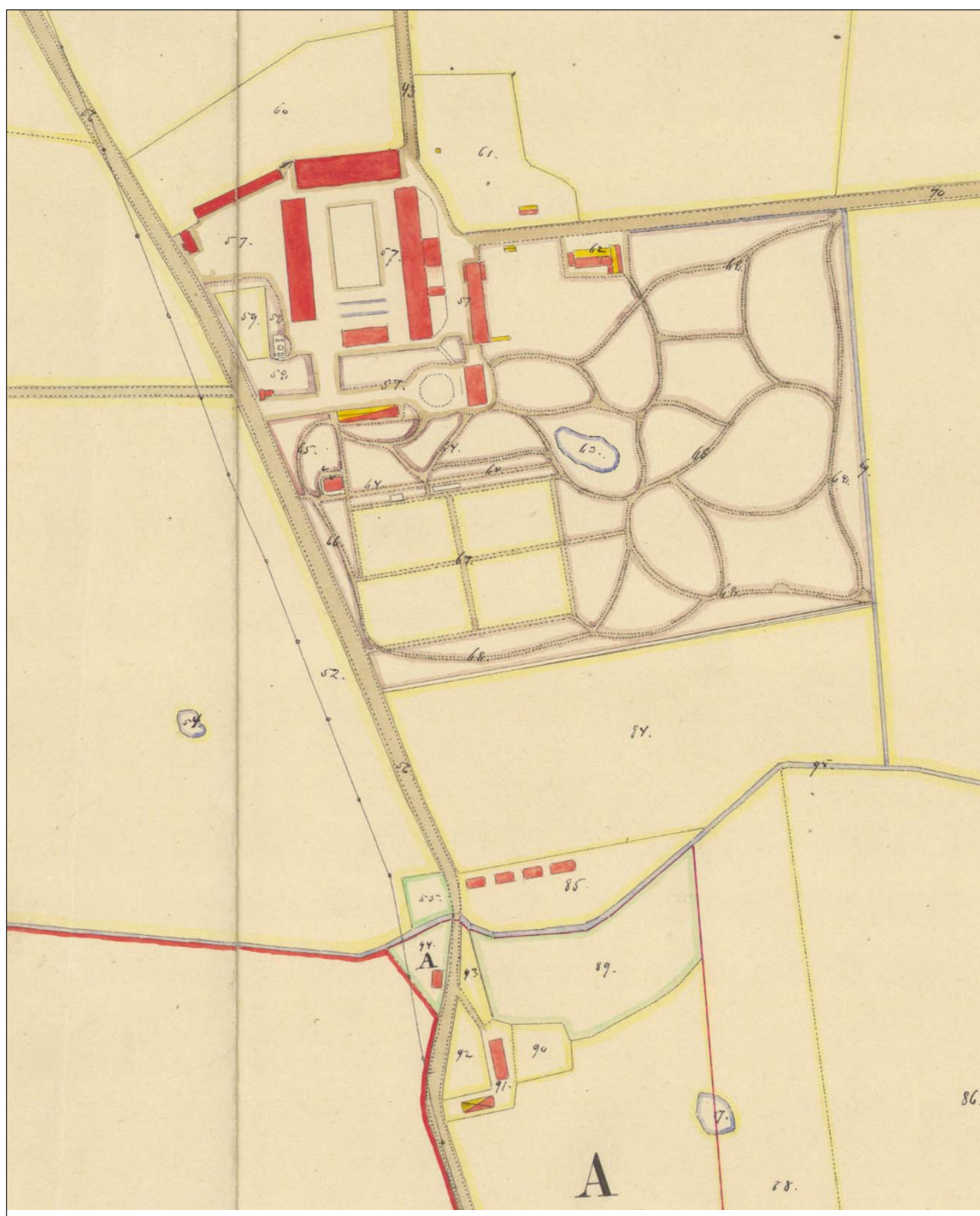
¹⁵ Blidfors 1968.

¹⁶ Vit krollilja *Lilium album*

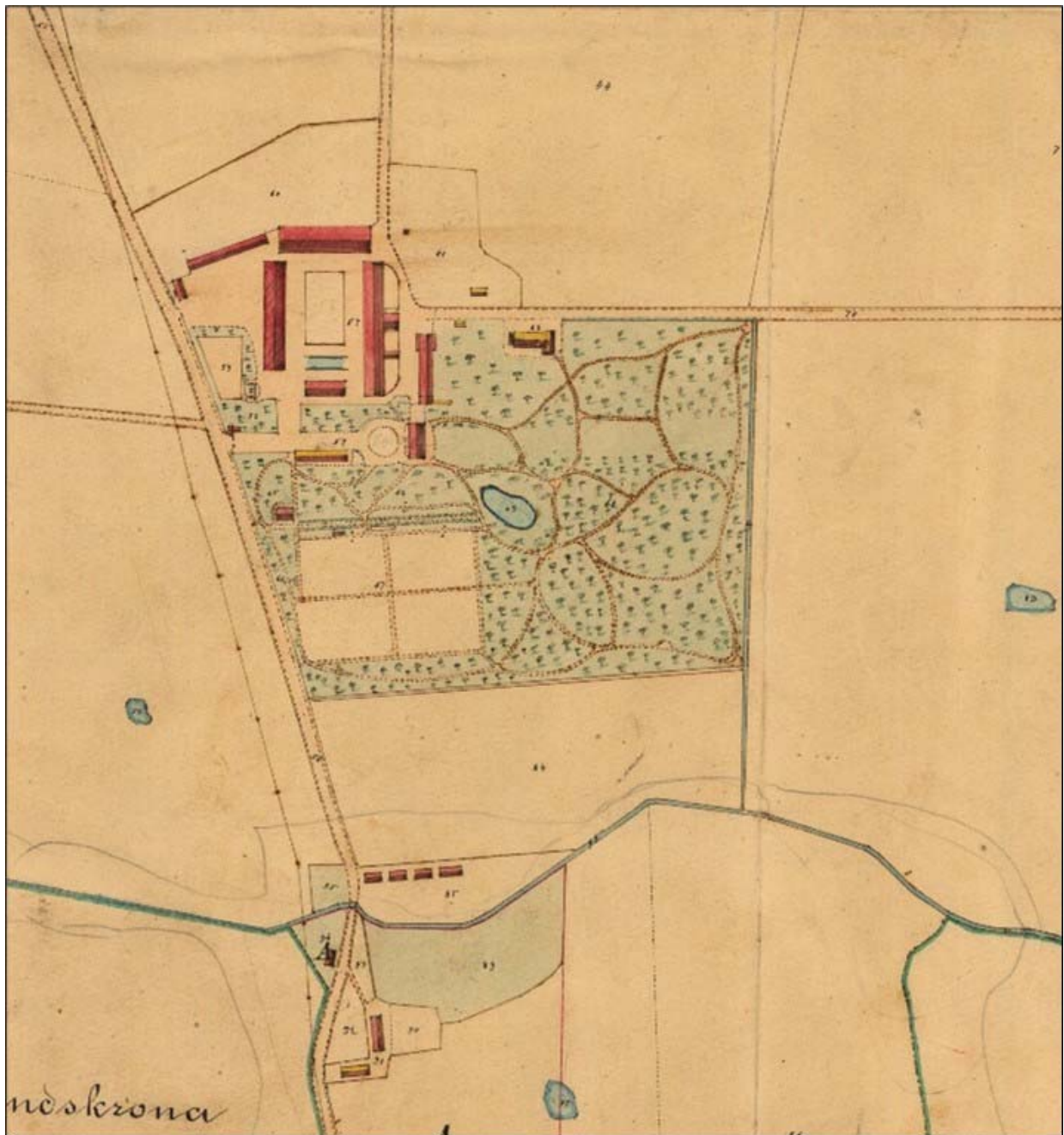
¹⁷ Iris *Iris bulbosa*

¹⁸ Tusensköna med fylld blomma *Bellis flore pleno*

markerat på (figur 5.). Ytterligare en karta från år 1882 finns i Lantmäteristyrelsens arkiv, där det framgår lite tydligare hur strukturer och numrering var upprättat (figur 4; Lagaskifte, akt L197-5:2) Då är det därmed en bolagsgård med ägor som illustreras. Kartan visar byggnader, vägar, diken, vattendrag, dammar, gångar i parken, mötesplatser, gränser. Hur ytorna har disponerats går att urskilja och parkstrukturen i öster bär spår av en engelsk landskapspark, som blev populärt att anlägga under sent 1700-tal, medan ytan i söder har mer drag av en strikt barockpark med siktaxlar och symmetri. Barocken inföll i Europa mellan 1500-talet till början av 1700-talet. En långsmal tom yta utan trädssymboler finns från huvudbyggnaden och österut. Det kan därmed antas med stor sannolikhet att parkstrukturerna på den historiska kartan har funnits långt tidigare. Efter den stora branden år 1875 i centrala Landskrona, där bolagets fabrik gick upp i lågor, dröjde det till år 1883 innan ett fabriksområde uppfördes på Säbyholm. I Hectors rapport (2022) beskrivs hur år 1907 18 råsockerfabriker och fyra raffinaderier sammanslogs till Svenska Sockerfabriks Aktiebolaget (SSA). Anledningen till detta var att sockerindustrin kring förra sekelskiftet var en av de största industrigrenarna och de många företagen gav en överproduktion. Betförelingsinstitutionen som inrättades förlades till Hilleshög Nygård, öster om nuvarande motorväg. Verksamheten arbetade med förädling av sockerbetsfröer och utveckling av betodlingstekniken.

Figur 4. Lagaskifte 1882 (akt L197-5:2), se nummerförklaring på nästa figur.

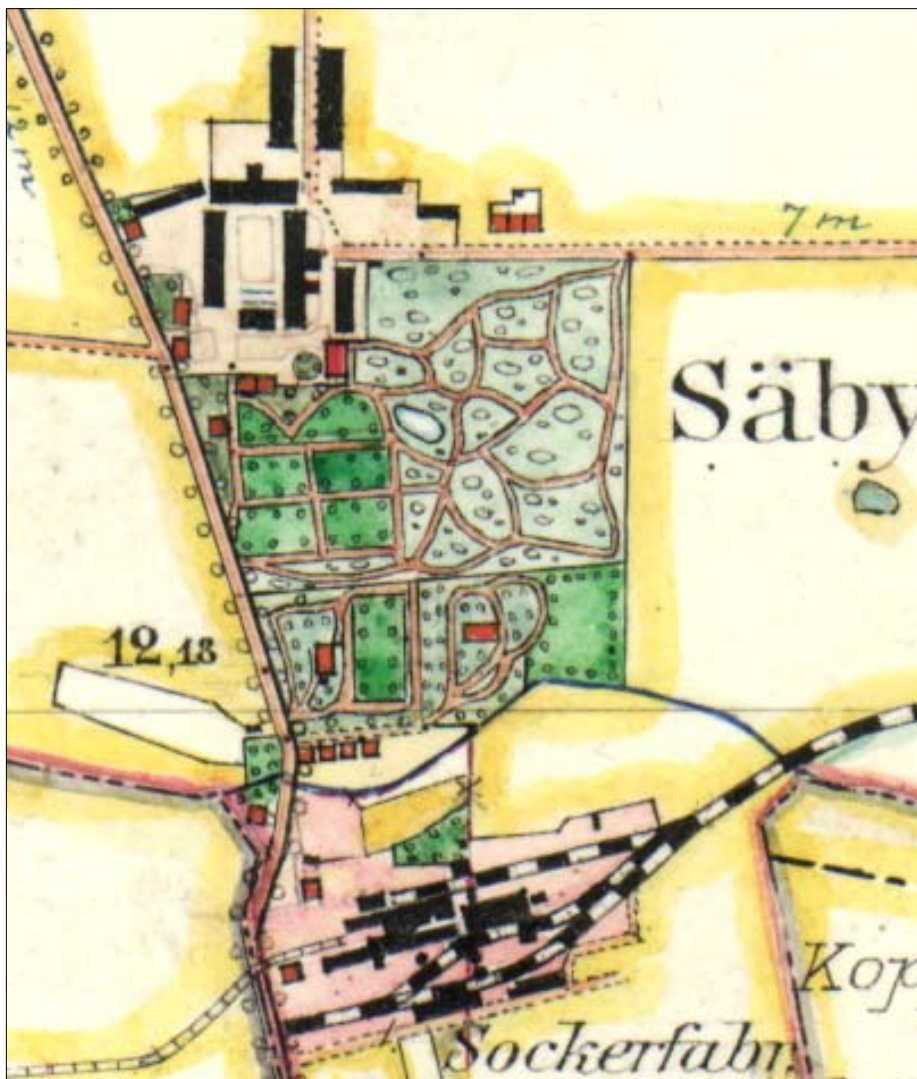

Figur 5. År 1882 Säbyholm (Arealavmätning Lagaskifte akt 12-säb-14).

- 55. Äng, tvättplats
- 57. Tomt och gårdsplats
- 58. Plantering
- 59. Tomt
- 62. Tomt
- 63. Damm
- 64. Park
- 65. Park
- 66. Park
- 67. Köksträdgård
- 68. Park
- 84. Äng
- 85. Tomter och trädgårdar
- 89. Äng
- 94. Tomt och trädgård

Svenska Sockerfabriksaktiebolaget 1907–1962

Häradsekonomska kartan från år 1910–15 (figur 6) avbildar en infrastruktur i de södra delarna av utredningsområdet med järnvägar och byggnader. En snarlik parkmiljö, likt 1882 års park, i den bemärkelsen att gångar, kvarter, diken, vattendrag och skogspartier tycks finnas kvar. Största skillnaden är att området söder om 1882 års park uppvisar två byggnader, symmetriskt utplacerade trädrader samt slingrande gångar. Det är slottet uppfört år 1894 i väster och tjänstemannabostaden uppförd år 1907 i öster som syns på kartan. De fyra små byggnaderna vid bron finns fortfarande, liksom den lilla tvättplatsen väster om vägen vid bron med ett tillskott i form av en liten brandstation. Alla tidigare trädgårdsmiljöer med tomter, som förekom på 1882 års kartor saknas nu. Söder om vattendraget finns ett industriområde med flera järnvägsspår. Emellan industri och vattendraget möjligen har en liten trädgård anlagts. En skillnad i kartan kan uppfattas mellan ljusgröna områden med sporadiskt utsatta träd och de mörkgröna områdena, där träd är symmetriskt inlagda på kartan. Detta kan betyda att det fanns mer skogslika partier (ljusgrön färg) och mer trädgårdsanlagd miljö (mörkgrön färg). Kring slottet, som uppfördes år 1894, syns inramande gångar liksom symmetriskt placerade träd. Den strikta köksträdgården är kvar med symmetriskt utplacerade träd. I öster kvarstår den engelska landskapsparken, men mötesplatserna är inte längre markerade.

Figur 6.

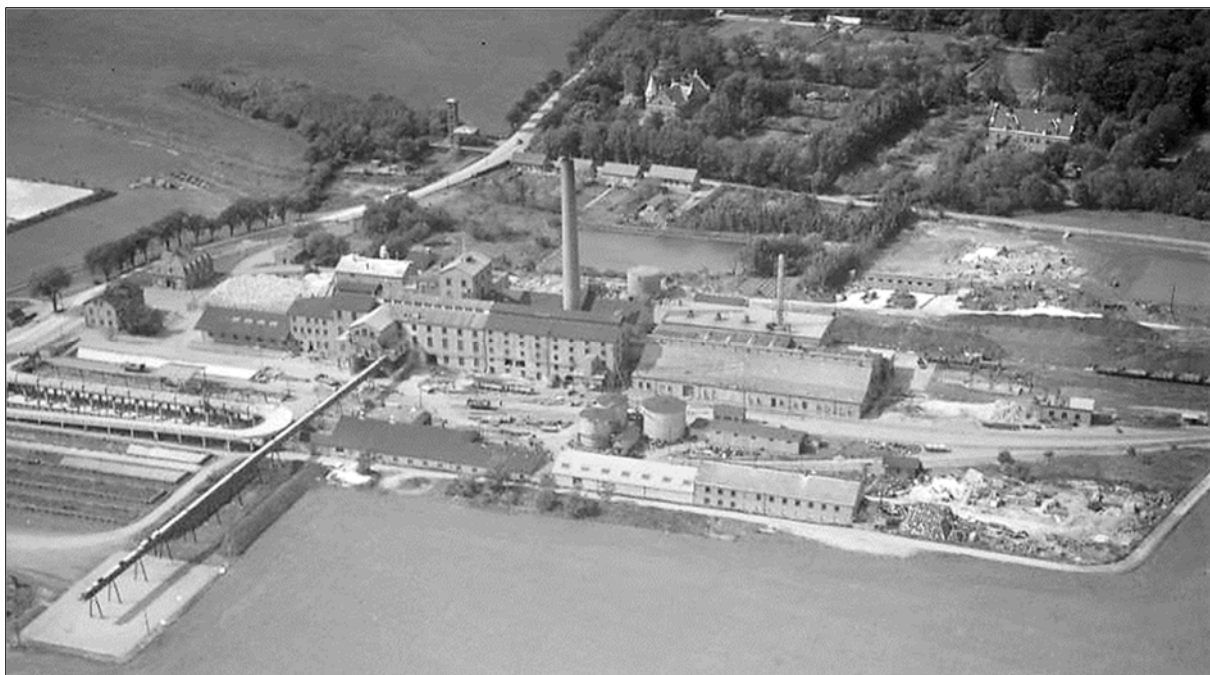
År 1910–15
Häradsekonomska
kartan (J112-1-24).

En planritning över området finns på Landsarkivet och den skall vara upprättad år 1946 (figur 12). Området söder om bäcken återges mer detaljerat än tidigare och de fyra små arbetarbostäderna framställs med antingen gångar ner till bäcken eller tomtmarkeringar. Ett skolhus med tillhörande skolgård eller trädgård syns öster om arbetarbostäderna. Ett grönområde markeras både söder och norr om bäcken. Söder, norr och öster om tjänstemannabostaden syns ett slingrande gångsystem och grönytor har markerats. På båda sidor om slottsparkens mittaxel syns rektangulära ytor som förmodligen var odlingsbäddar. I den äldre parkdelen har gångsystemen närmast mangårdsbyggnaden bevarats och lusthuset är troligen för första gången med på en planritning. Det gör att man kan sluta sig till att det förmodligen uppfördes mellan 1915 då den saknades på Häradsökonomiska kartan, och före 1946. Öster om lusthuset syns inte längre gångsystemen och parken har mer en karaktär som osystematiserad skog. Söder om dammen i parken syns nu en rektangulär del som inte helt är anpassad till den forna köksträdgården i väster, som förmodligen har anor tillbaka till 1700-talet. Den i nord-sydgående gången i forna köksträdgården saknas.

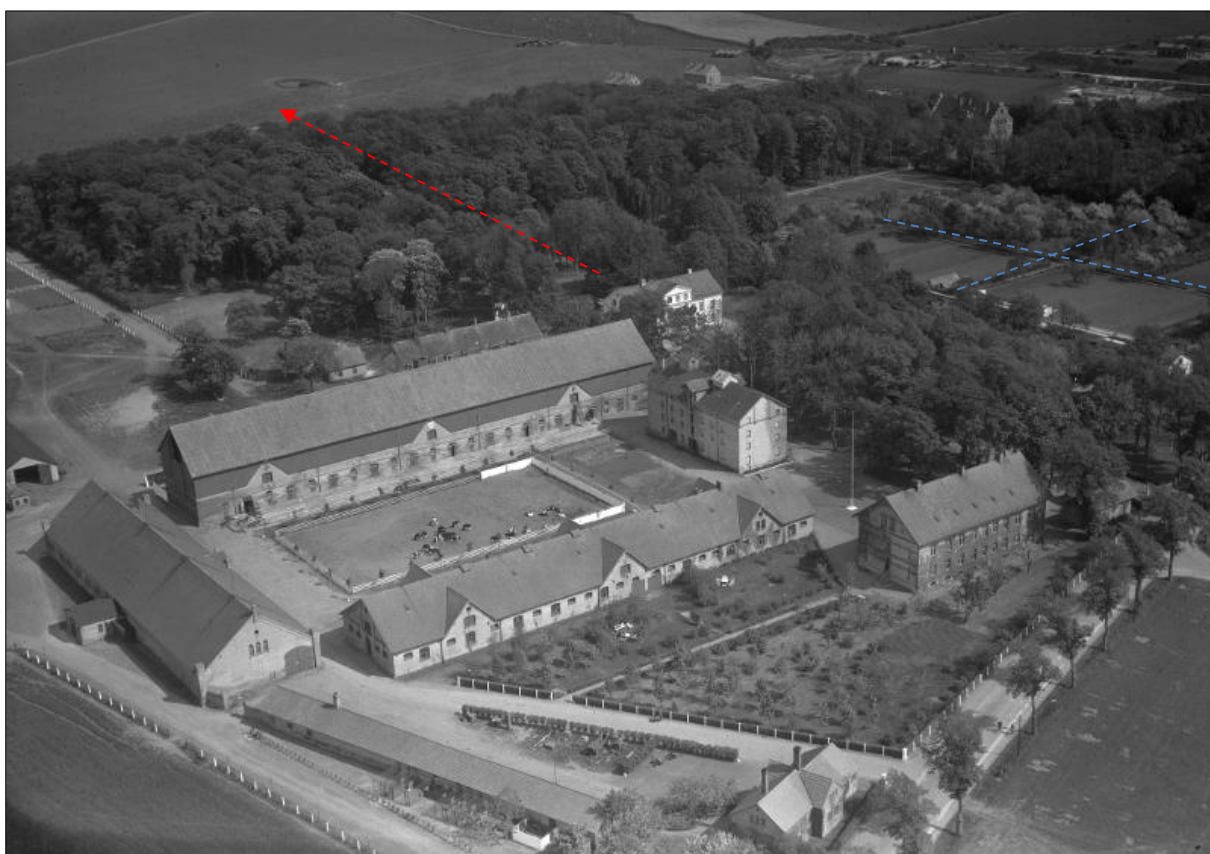
Flera flygbilder från Kulturens samlingar i databasen Carlotta finns från 1931, 1935 och 1946.

Figur 7. Flygbilden visar en vy över hela anläggningen från söder. En brandstation syns väster om bron norra sida vid den gamla tvättplatsen. Trädgårdsmiljöer söder om bäcken på båda sidorn om bron, liksom de fyra arbetarbostäderna med odlingar. En triangulär trädgård med häckinramning skymtar bakom den höga skorstenen. Mellan fabriken och bäcken centralt i bilden skymtar även en trädgårdsmiljö. Vål tilltagna odlingskvarter finns väster om tjänstemannabostaden och i öster en öppen yta. Alléer kantar vägen förbi anläggningen i väster. (Kulturen KM 85976.7303)

Figur 8. Ett flygfotografi som visar södra delen av anläggningen från söder år 1946. (Kulturen KM 85976.9742)

Figur 9. Ett flygfotografi som visar norra delen av anläggningen från väster år 1946. En trädgårdsanläggning finns även på den nordvästra sidan av byggnadskomplexet. En mängd uppvuxna träd finns norr om "Långholmen" som knappt skymtar. Den forna köksträdgårdytan är öppen och har fortfarande en östvästlig och en nordsydlig axel (blå streckad linje). En siktlinje från mangårdsbyggnaden österut i parken kan anas (röd pil). Siktlinjen motsvarar förekomsten av en väg som syns på 1785 års karta. (Kulturen KM 85976.12836)

Figur 10. Ett flygfotografi som visar norra och centrala delen av anläggningen från väster år 1946. En siktlinje från mangårdsbyggnaden ut i östra delen av parken (röd pil). En välklippt häck tycks skilja tväraxeln och gången norr om den forna köksträdgården (blå streckad linje) med öppen yta mot den trädbevuxna ytan mellan mangårdsbyggnaden och infarten i väster. Förutom vinkastet vid häckens öppning (grön pil) syns även andra mindre byggnader. En gång tycks finnas på köksträdgårdens östra kant mot parken. Möjligen kan det uppfattas som att det fanns fri sikt från paviljongen ut mot köksträdgården omkring år 1946. (Kulturen KM 85976.12837)

Figur 11. Ett flygfotografi som visar centrala och södra delen av anläggningen från väster år 1946. En välklippt häck syns längs slottets gräns mot vägen och den häcken existerar fortfarande år 2022, bestående av hagtorn. Uppvuxna träd med skymten av gångsystem kan anas i både slottsparken och i den forna köksträdgården norr därom. Öster om slottet finns en skarp axel, förmodligen en gång som ej längre existerar idag. De i söder belägna arbetarbostäderna uppvisar rektangulära trädgårdar med gångar och som löper ner mot bäcken. En brandstation med ett högt torn är placerat mitt emot slottets infart i väster. Skolbyggnaden öster om de fyra arbetarbostäderna tycks ha en egen skolträdgård och en rest av denna finns fortfarande kvar år 2022. Runt den stora dammen söder om bäcken finns en parkmiljö och det var förmodligen en mer att betraktas som promenadväg mellan slottsområdet och fabriksområdet (Kulturen KM 85976.12838)

Figur 12. År 1946. Planritning över området (Landsarkivet).

Hilleshög AB 1962–1987

I Lena Hectors rapport framgår att sockerbrukets gamla lokaler övertogs av fröförädlingsföretaget Hilleshög som byggde om dem för sin verksamhet och som även förlade sitt huvudkontor på platsen. Efter ett genombrott år 1966 inom förädlingsverksamheten expanderade bolaget kraftigt och sockerbrukets alla gamla lokaler kom till användning (2022).

Syngenta år 2000/DLF år 2017/Landskrona kommun år 2018

Flera olika ägare inom växtförädlingsindustrin verkade inom området efter Hilleshögs överlåtande. Det mest märkbara som är synligt i parkområdena är ett förfall av skötseln och det är oklart när detta påbörjades. Förmodligen har det skett gradvis i avsaknad av att ägare även bebodde de olika bostäderna som fanns tillhanda. År 2000 förvärvades Hilleshög av Syngenta och i oktober 2017 tog det danska utsädesföretaget DLF över varumärke och förädlingsverksamhet. År 2018 köpte Landskrona stad norra delen av Hilleshögs fastighet och därtill tillhörande byggnader. Den norra delen av fastigheten heter idag Säbyholm 1:59. Byggnaderna inom fastigheten är idag tomställda (Hector 2022).

Figur 13. Fornsöks kartsnitt "Skuggning" där terrängskillnader tydligt framgår. Utplock november 2022.

Figur 14. Fornsöks kartsikt "Lutning" där terrängskillnader tydligt framgår. Utplock november 2022.

Inventering och analys av väsentliga kulturmiljövärden i Säbyholmspark

En sammanvägning av påträffat källmaterial i form av kartor, planer, uppteckningar, flygfotografier, Riksantikvarieämbetets kartsikt och fältinventering sammanställs i detta avsnitt. En kronologisk presentation av kvarvarande strukturer presenteras.

1700-talet

Spåren efter den återuppbyggda *Cronans Ladugård i Säby* efter danska härens framfart i början på 1700-talet är inte många ovan jord, men förmodligen finns det mer kunskap att hämta i marken. Det väsentliga som konstaterats är utbredningen av 1700-talsparken inledningsvis då Wilhelm Bennet stod som arrendator. Vad som hände därefter är inte helt klart, men i de skriftliga källorna finns informationen att Cock hade satsat mycket investeringar på att styra upp trädgården. Det mest rimliga är att en symmetri med befintlig trädgård eftersträvades i första hand och att en spegelvänd yta kom att tilläggas. En viss möjlighet finns dock att även landskapsparken ingick i utvidgningen, men det är kanske mer rimligt att parkdelen plantades med fler träd såsom ek och bok. 1782 års karta visar markeringar för Bennets och ett förslag på Cocks trädgård och utbredning samt markeringar för tidigare gränsområden (figur 15). I sydväst motsvarar den röda linjen på kartan där marken sluttar åt väster idag. Det motsvarar kanten på det senare uppförda slottets grusade yta väster om byggnaden och tyder på att slottet

uppfördes på en naturlig platå. Den korvliknande polygonen i öster motsvarar en rest av den jordvall som omgav ägorna under 1700-talet. Jordvallsresten syns på Riksantikvarieämbetets kartsikt i figur 13 och 14.

Figur 15. 1782 års karta med Wilhelm Bennets trädgårdsyta markerad med röd polygon, och Corfitz Ludvig Cocks förmodade trädgårdssatsning symmetriskt anpassat till Bennets trädgård med grön linje. Gränsen för slutningen väster om slottets grusplan som en röd linje och den röda "korvpolygonen" i öster markerar 1700-talets jordvall och gränsområde.

1800–1907

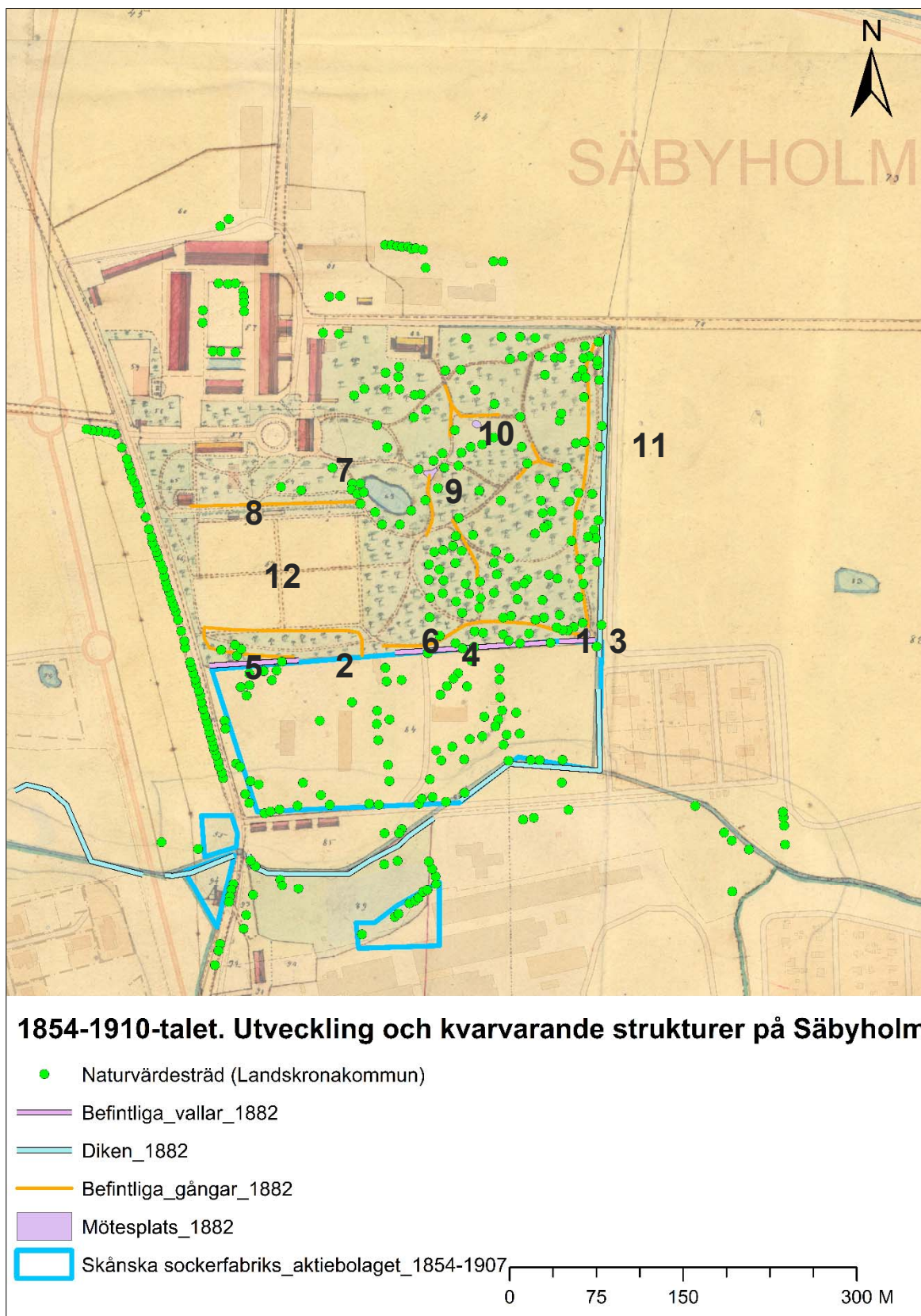
En viss möjlighet finns att Adolf Coyet bidrog till att skapa den engelska landskapsparken efter sitt tillträde år 1810. Inga uppgifter om hans arbete inom park och trädgård på Säbyholm finns dock och åtta års ägande av fastigheten kan också anses som lite för kort tid för att komma till skott för den omfattande anläggningen.

De största förändringarna skedde förmodligen under Bror Cederströms ägande med start år 1818. En hel del kvarvarande strukturer har kunnat konstateras genom såväl inventering i fält som inventering av terrängskillnader på RAÄ:s kartskikt lutning och skuggning.

I parkens sydöstra hörn syns en mötesplats (1) på kartan från år 1882 (figur 17). I november år 2022 fotograferades platsen som i öster avgränsades av ett djupt dike och i söder av en terrängskillnad som inledningsvis utgjorde en gränsvall (figur 16). Gränsvallen (2) uppfattas både på plats och syns tydligt på RAÄ:s kartskikt (figur 13–14).

Figur 16. I 1800-tals parkens sydöstra hörn fotograferades år 2022 i november en något upphöjd plats som fungerat som mötesplats. Här kunde man förmodligen inta sitt morgonkaffe och se solen gå upp i öster. Idag syns ingen markbeläggning under lövmattan, men sannolikt fanns där en grusad/sandad yta.

Figur 17. Kvarvarande strukturer från 1800-talet. Numreringen på kartan motsvarar nummer i löptexten där olika platser presenteras.

Gränsvallen (2) utgörs av en jordvall, möjligen även innehållandes sten (figur 17, 18). Att markera gränser med jordvallar förekom långt tillbaka i tiden och då 1700-talsgränsen även markerades med en jordvall kan vi konstatera att det var ett bruk som fortsatte framåt i tiden.

Ett dike syns tydligt i terrängen och även på RAÄ:s kartskikt lutning/skuggning (figur 13–14, 17, 19). Diket var relativt djupt och brett, cirka 1× 4 m och har förmodligen inte alltid varit vattenfylt utan mer fungerat som gräns och dränering.

Figur 18.

En jordvall (2) som under 1800-talet utgjort en gränsmarkering syns fortfarande tydligt i terrängen. Närmaste träd står på vallen. Bilden är tagen från väster norr om tjänstemannabostaden.

Figur 19.

Ett dike (3) uppfattas både i terrängen och på RAÄ:s kartskikt lutning/skuggning.

Figur 20.

Norr om gränsvallen i en lång båge löper fortfarande en fullt synlig gång (4). Höga träd av ek och bok mm skuggar gången. Fotografiet är taget i november år 2022 och gången löper mot mötesplatsen i öster (1).

Figur 21.

I väster är gränsvallen lite svårare att upptäcka på plats, men syns bra på RAÄ:s lutning/skuggning. En antydning till dubbelvall finns, vilket skulle kunna betyda att den i norrliggande vallen motsvarar en upphöjd del av gångsystemet från 1800-talet (5). Höga träd av ek och bok mm skuggar området. Fotografiet är taget i november år 2022 mot väster.

Figur 22.

Gångsystemen längre upp i parken söder om den lilla dammen är lite svårare att upptäcka på plats, men används delvis fortfarande (6). Ett äldre träd har fallit över gången och hindrar nu framfarten. Mycket sly kring dammen förhindrar utsikt och framkomlighet. Höga träd av ek och bok mm skuggar området. Fotografiet är taget i november år 2022 mot öster.

Figur 23.

Den befintliga gången öster om mangårdsbyggnaden (7) skulle kunna vara en rest av 1800-talets gångsystem. Fotografiet är taget i november år 2022 mot nordväst.

Figur 24.

Den befintliga gången norr om den forna köksträdgården används fortfarande och passerar ett gammalt vinkast som också finns på 1882 års karta (8) Fotografiet är taget i november år 2022 mot sydöst.

Figur 25.

Mötesplatsen vid paviljongen finns redan på 1800-talet men skulle kunna vara äldre (9). Dammen är sannolikt tillkommen då lera behövdes för att uppföra en byggnad. Fotografiet är taget i november år 2022 mot sydöst.

Figur 26.

Flera mångåriga jättethujor finns kring mötesplatsen (9) och för att datera dessa kan man använda trädborr utan att skada träden för att räkna årsringarna. Fotografiet är taget i november år 2022 mot väster med paviljongen i ryggen.

Figur 27.

En upphöjd rund plats norr om paviljongen syntes i terrängen (10). Dekorativa stenar kantade upphöjningen och det skulle vara en viloplatz som inte fördes in på kartan från år 1882. Att använda fina stenar som dekoration var populärt och att finna en mötesplats som inte fanns upptecknad utgjorde en överraskning. Den runda kullen syns tydligt på RAÄ:s kartskikt lutning/skuggning. Fotografiet är taget i november år 2022 mot väster med paviljongen i ryggen.

Figur 28.

Dekorative stenar som kantar upphöjningen (10). Fotografiet är taget i november år 2022 mot sydöst.

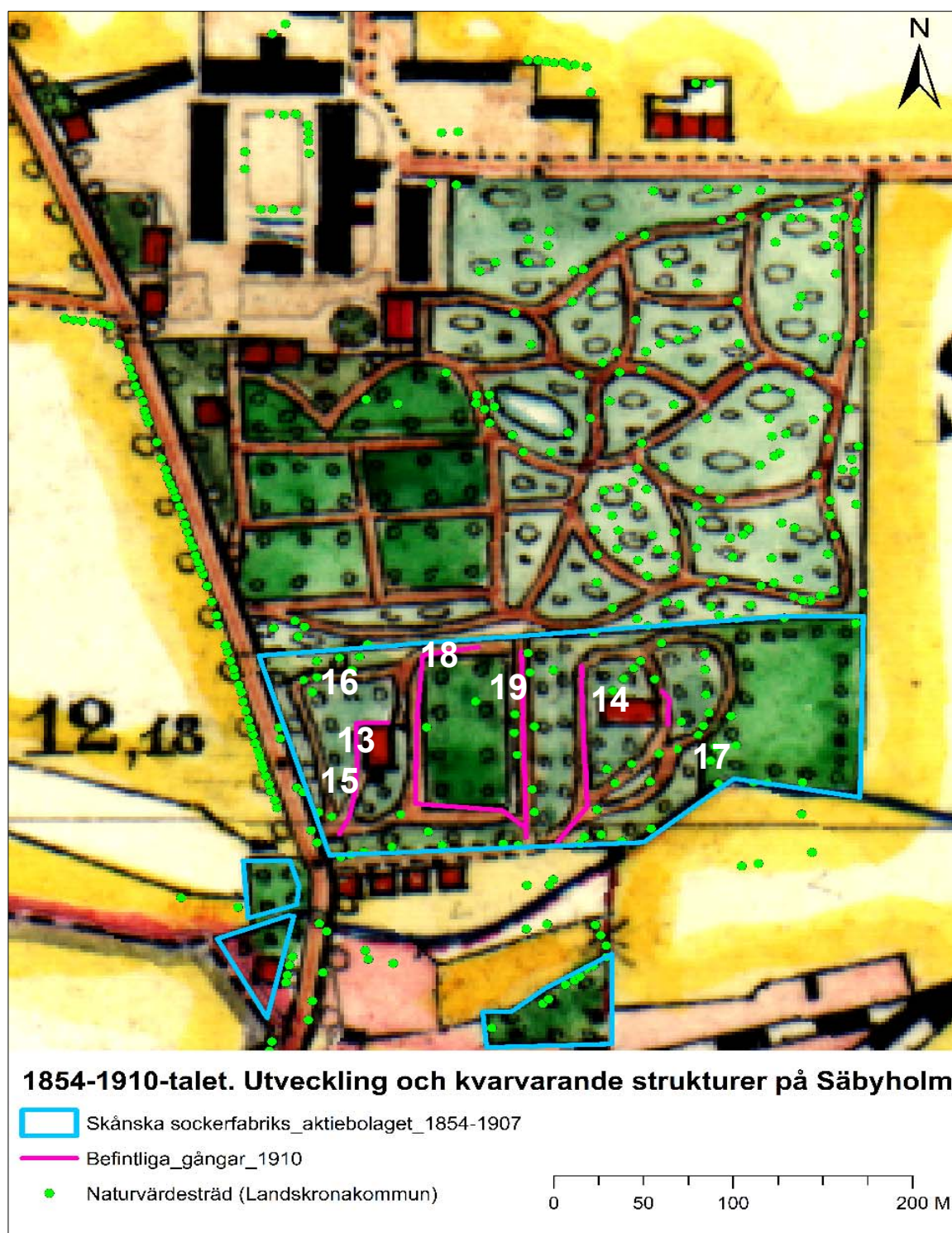
På 1882 års karta syns en bred tom yta utan träd i parken som löper från mangårdsbyggnadens östra sida och österut genom parken (figur 17, (11)). Det motsvarar området för en väg som syns på 1782 års karta (figur 3). I Kulturens databas Carlotta finns fotografier från år 1946, som visar att siktlinjen där vägen gått fram behölls långt fram i tiden och att ytan fick en ny funktion som siktaxel i parkanläggningen (figur 9 och 10).

Den forna köksträdgården (figur 17, (12), figur 29) med anor från 1700-talet användes flitigt även under 1800-talet. Idag växer gräset högt och det syns inga gångar varken på plats eller på RAÄ:s kartskikt lutning/skuggning. Ytan har frekvent odlats på men möjligen kvarstår gångar och andra inslag vid närmare markundersökning. Den rektangulära ytan och den nordsydliga respektive östvästliga axeln är viktiga inslag i parken att bibehålla. Det är de första grunderna i anläggningen och har en lång brukskontinuitet fram till våra dagar.

Figur 29.

Den forna köksträdgården med anor från 1700-talet (12). Fotografiet är taget i november år 2022 mot norr.

Figur 30.

På Häradsekonomska kartan från år 1910–15 syns i väster även slottet (13) med parkanläggning som uppfördes år 1894 och i öster tjänstemannabostaden (14), som uppfördes något senare år 1907.

Figur 31.

Infarten och gången upp mot slottet som uppfördes år 1894 finns intakt (15). Fotografiet taget mot söder från slottets ingång i november år 2022.

Figur 32.

Slottets gångsystem syns inte längre, men kan anas längs med skuggande bokar (16). Fotografiet taget mot sydväst i november år 2022

Figur 33.

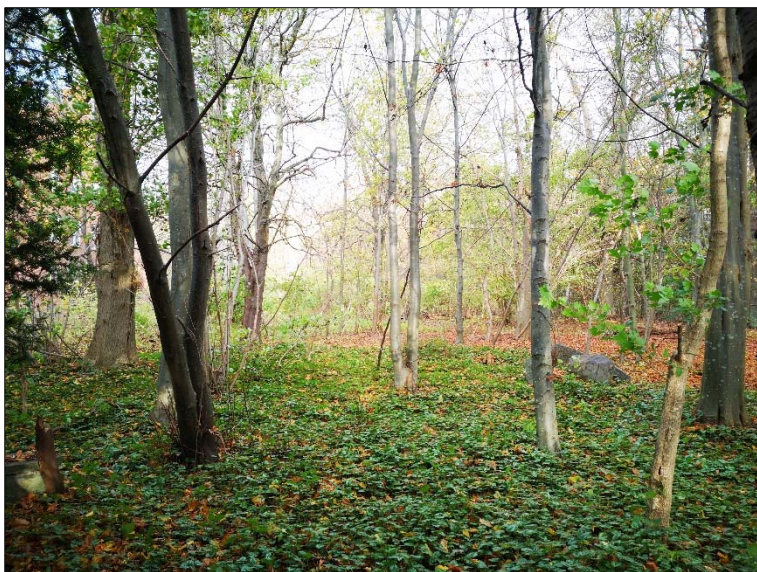
Slottets gångsystem syns inte längre, men i norra delen finns flera buxbombsbuskar som tycks leda till ett litet lusthus där endast grunden av gult tegel finns kvar (16). En marktäckande gulplister och xx förekommer i området och förutom bokträd några äldre thujor. Fotografiet taget mot väster i november år 2022

Figur 34. Ett område med marktäckande gulplister och myskmadra förekommer i området (16).

Figur 35. Kring tjänstemannabostaden från år 1907 finns delar av grusad yta/gångsystemet kvar, bland annat kring ingångspartierna i öster (14).

Figur 36. Möjligen finns en rest av gångsystem med upplevelser kvar söder om tjänstemannabostaden (17). En marktäckande matta av gulplister och ett stenröse intill den utdikade bäcken skapar en upplevelseyta intill den forna gången.

Figur 37. I norra delen mellan slott och tjänstemannabostad finns ytterligare ett exempel på en dekorativ sten längs med gångsystemet. Stenen kallades i folkmun för "hattsten" pga dess likhet med en hög hatt med brätte. Gången var i norr kantad med hassel och hagtornshäck (18).

Figur 38. Hasselbuskar omväxlande med höga bokträd kantar en av gångarna öster om slottet (19). Fotografiet taget ifrån norr.

Från 1910–15 och framåt

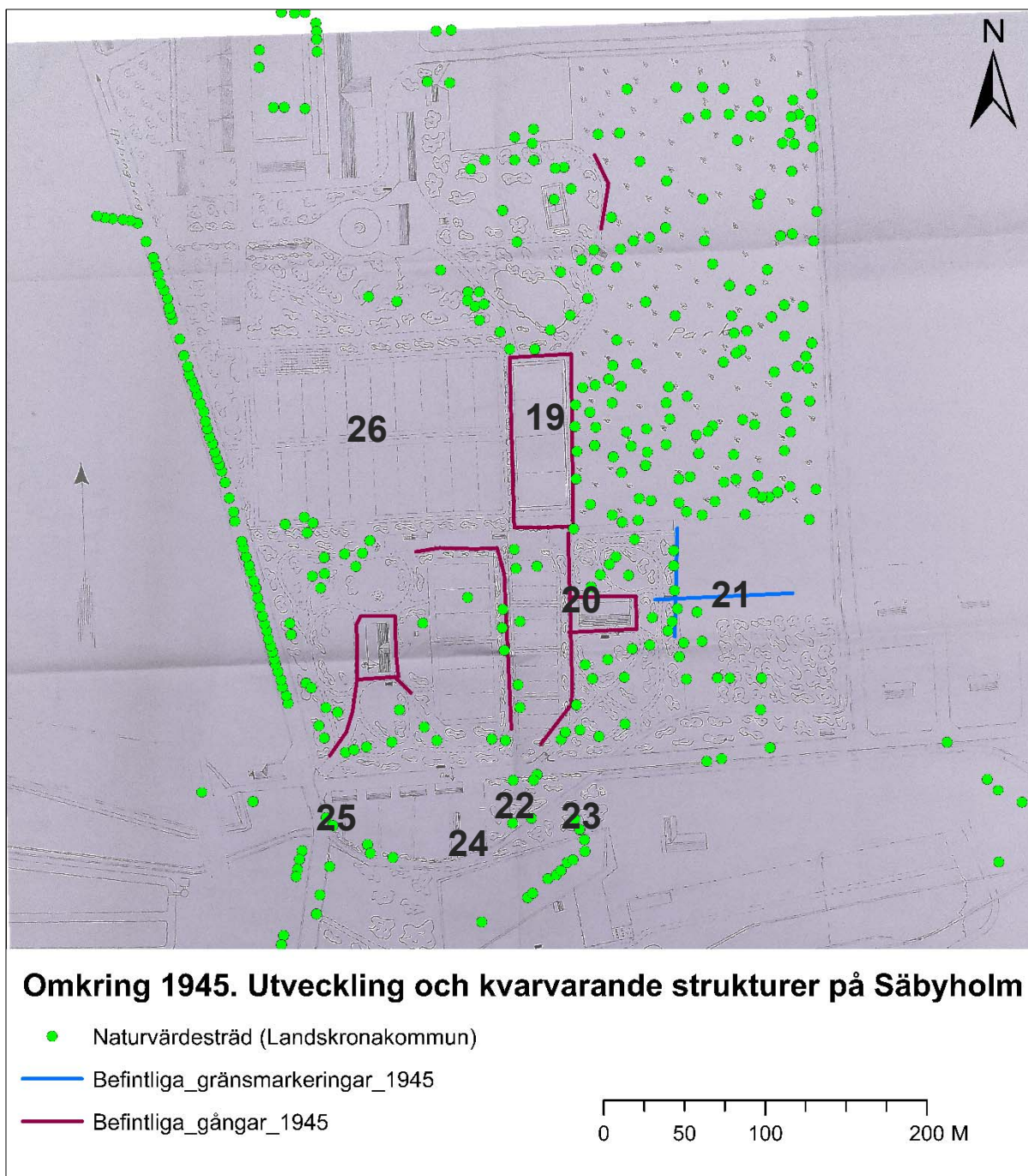
Den sista stora trädgårdssatsningen inom Säbyholmsparken skedde i samband med slottet och tjänstemannabostadens uppförande år 1894/1907. Den för tiden nya anläggningsdelen kopplades samman med de äldre delarna och införlivade flödet av gångstrukturer och nya planteringar. Merparten av det som skett efter detta tycks vara mindre förknippat estetik och mer med funktionella ytor kopplat till verksamheten, där inte heller material har anpassats. En skiss från Landsarkivet från mitten av 1940-talet visar en relativt intakt miljö i väster, men med nya inslag i parkens centrala delar. Landskapsparken i nordöst saknar gångar över merparten av ytan, förutom närmast mangårdsbyggnaden.

De nya inslagen är framför allt en rektangulär yta uppdelad på fyra delar centralt i parken. Idag finns där metallstängsel med grindar och bevattningsanordningar gömt i sly (figur 39, (19)). Kring tjänstemannabostaden syns på skissen en yta kring byggnaden där gångar och grusplatser utökats (Figur 39, 20). Den öppna ytan öster om tjänstemannabostaden är idag igenvuxen, men RAÄ:s försök på kartskikten lutning/skuggning syns fortfarande gränserna för den öppna ytan (figur 39, 21).

Söder om Sockerbruksvägen i den östra delen finns ett område med fruktträd, förvuxna idegranar och en häck. Troligen är det en rest efter en trädgård som syns på bilder från Kulturens arkiv (figur 11; figur 39, (22)). Mot bäcken finns även flera generationer björkar på rad, varav endast några är markerade som naturvärdesträd (figur 39, (24)). På västra sidan norr om bäcken finns ett gammalt päronträd kvar som förmodligen är ett av de sista fruktträden som minner om arbetarbostädernas trädgårdar (figur 39, (25)).

På andra sidan bäcken finns gamla förvuxna buxbom och flera andra exotiska buskar och träd som kan representera en gammal trädgårdsdel norr om fabriken (figur 39, (23)).

Den forna köksträdgården centralt i väster tycks ha använts även under 1940-talet, men utan de tidigare så markanta axlarna i nordsydlig orientering och i östvästlig orientering. Kring anläggningen finns idag ett högt stängsel, typ industrikaraktär, och enda möjligheten att ta sig in på området är via slottsparken. Den ursprungliga viktiga ingången till köksträdgården var vid sidan av vinkastet i norr (figur 39, 26)).

Figur 39. Skiss över Säbyholm kring år 1945. Nya ytor inom både 1700- och 1800-tals delarna kan noteras (19). En mer omfattande grusplan runt tjänstebostaden är anlagd (20) och de blå linjerna motsvarar terrängskillnader på RAÄ:s lutning/skuggning, vilket motsvarar gränser för de ytor som var tagna i anspråk (21). En gammal trädgård finns delvis kvar (22). Rett promenadstråk mellan fabriksområdet och tjänstemannabostaden hyser fortfarande intressant växtlighet, bland annat gamla förvuxna buxbombsbuskar (23). En rad björkar som kantat bäcken längs med skolträdgården har återplanterats, minst två generationer (24). Något enstaka fruktträd finns kvar invid bron från arbetarbostädernas trädgårdar (25). Tyvärr är skissen endast fotograferad och därmed blir det svårare att rektifiera in mot fastighetskartan.

Figur 40. Prydliga trädgårdar med buskar och träd syn på flygbilden från år 1946. (Detalj ur figur 11). Den stora dammen norr om fabriken är nu i bruk och den bör ha grävts efter 1915 då den inte syns på Häradsekonomiska kartan.

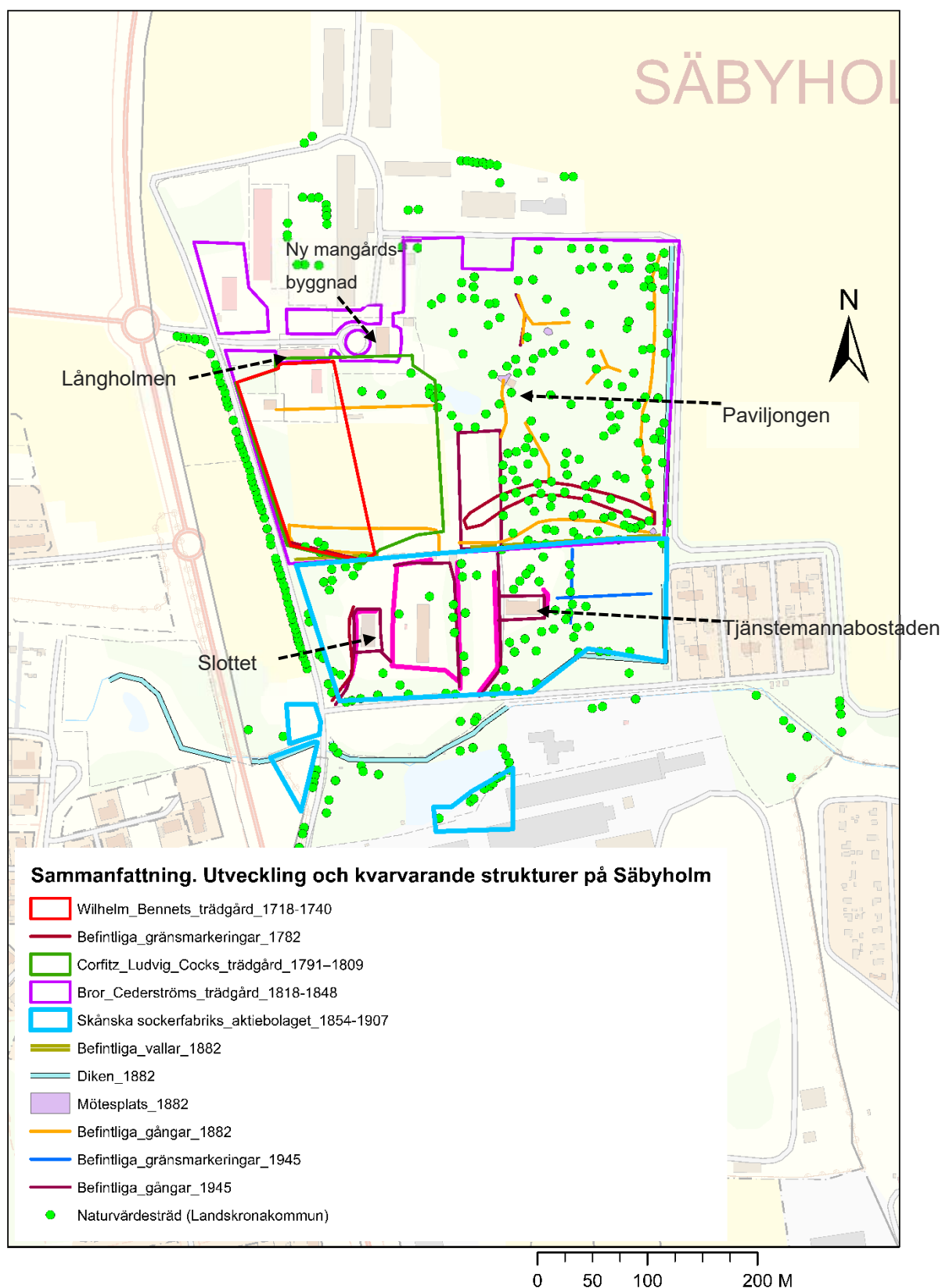
Figur 41.

Flera generationer björkar
längs med bäcken.
Fotografiet taget från öster.

Figur 42.

Söder om bäcken i öster
finns bland slyn intressant
växtlighet som kan ha
utgjort en parkdel, bland
annat åldrande buxbom.

Figur 43. En sammanfattning av kvarvarande strukturer och ursprungliga omfattningar mot dagens fastighetskarta.

Förslag på hur byggnader och park bör förhålla sig

Med en parkmiljö med inslag från 1700-tal – 2000-tal finns det många kulturhistoriska aspekter att ta hänsyn till vid en eventuell exploatering. Parkmiljön har sitt ursprung i slutet av den svenska stormaktstiden, när influenser från Europa rörande trädgårdsideal välde in över landet. Många krigströtta personer som hade deltagit i de olika slagen i Skåne eller ute i Europa ville skapa en ny framtid och en ny tillvaro. Ägarnas kopplingar till andra anläggningar genom släktband eller ägarskap samt insamlade intryck från Europa applicerades till parkanläggningen i Säbyholm.

Värdering av inslag i Säbyholmsparken som bör beaktas och förslag på fortsättning:

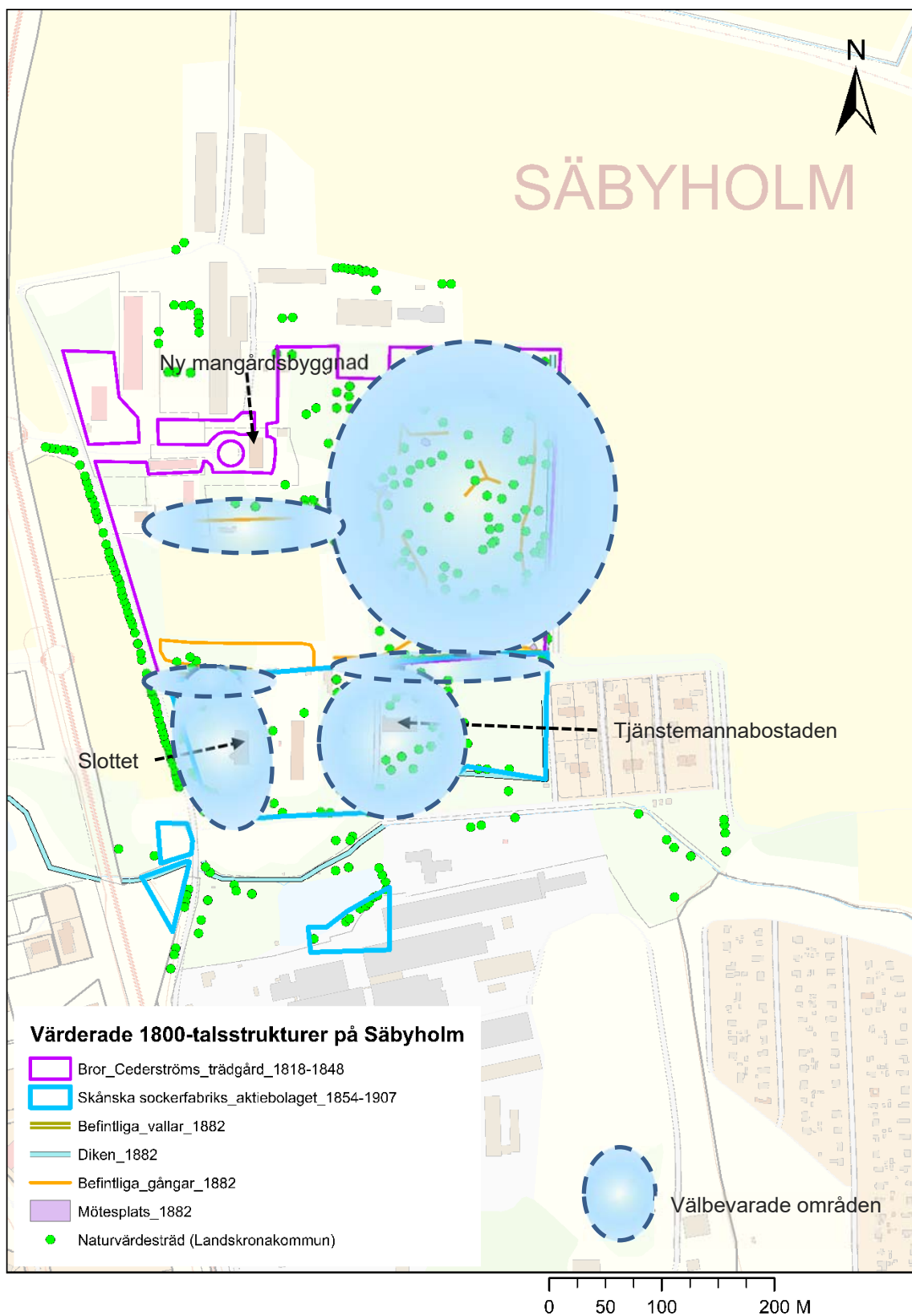
1. Ordning och reda och framåtsträvande kan sägas karaktärisera 1700-talets trädgårdsideal inledningsvis. Siktlinjer och axlar skapade kontrollerade ytor och naturen tuktades. Från mitten av 1700-talet utvecklades även barockidealen till den lite mer asymmetriska rokokostilen. Familjerna Bennet och Cock skapade de första ytorna i trädgården under 1700-talet (heldragna linjer röd= Bennets trädgårdsyta, grön= Cocks trädgårdsyta. Vem av makarna som var drivande

är oklart, det kan lika väl ha varit Magdalena Bennet som kom från en dansk adelsfamilj uppvuxen på ett slott i rokokostil, eller Cocks hustru Ulrika Rosir som var uppvuxen på ett säteri i karolinsk stil. Viktiga stildrag var siktaxlar och kvarter (streckade linjer). Utgångsobjektet är byggnaden *Långholmen* (Figur 44).

Figur 44. Värderade strukturer från 1700-talet som bör beaktas vid en eventuell exploatering mot bakgrund av lantmäteriets fastighetskarta.

2. 1800-talets utvidgade park österut och norrut karaktäriseras av mötesplatser, gångsystem och siktlinjer. Förmodligen hade en stor andel ek och bok planterats och som efterhand frösådde nya generationer träd. Utgångsobjekt är mangårdsbyggnaden uppförd år 1825 i öster mot landskapsparken, med slingrande gångsystem och mötesplatser. Vinkastet som ligger i norra delen av 1700-talskvarteren är också en byggnad som förmodligen uppfördes under 1800-talet då den finns markerad på 1882 års karta (byggnadsdokumentation saknas dock). Gränsvallarna tillhörande 1880-talets parkanläggning är viktiga att bevara och bör inte överkorsas med ny infrastruktur eller byggnader. Det finns befintliga öppningar man kan förhålla sig till och infarter är generellt en viktig del som bör värderas högt. Slottet som uppfördes år 1894 och dess tillhörande gångar och grönytor är relativt välbevarat även om gångarna till viss del knappt är synliga och buskage delvis tagit över i väster och i norr (Figur 45).
3. Tidigt 1900-tal. Utgångspunkten är tjänstemannabostaden där vissa gångstråk fortfarande finns bevarade och andra har vuxit igen. (Figur 45). De kan vara både sent 1800-tal eller från första hälften av 1900-talet. Ytorna användes troligen av personer anställda av sockerbolaget och de anmodades att bo på området. Bostäderna är rivna men lämningarna efter trädgårdarna representerar en viktig del av Säbyholms bolagstid.
4. **Förslag på fortsatta åtgärder:** Rent generellt så saknas det en kulturhistorisk inventering av växtlighet och träd inom utredningsområdet. Naturvärdesträden täcker in en hel del, men i samband med fältarbetet konstaterades att det saknades väldigt många träd och buskar. Ett exempel är alla jättethujor och andra riktigt stora barrträd bland annat i slottsparken, kring paviljongen i landskapsparken, i området för "kilen" söder om Sockerbruksvägen, på andra sidan bäcken. De stora träd som finns i landskapsparken idag tycks inte vara hotade av exploatering, men för kunskapsökningens skull kan samtliga stora träd positionsbestämmas, artbestämmas och en borrhärd uttas för datering. Det hade inte varit en allt för stor insats att återskapa gångarna genom buskagen i slottsparken i väster. Vid tjänstemannabostaden finns fortfarande stora träd som markerar var gångarna fanns och dessa bör positioneras, artbestämmas och dateras genom en borrhärd. Trädgårdsytan norr och öster om byggnaden är helt igenvuxen och behöver röjas. Kvarvarande buskar och träd söder om Sockerbruksvägen behöver inventeras och artbestämmas.
5. En möjlighet att lyfta de olika tidsskikten framöver är att med ny infrastruktur som vägar, gångar och kvarter förhålla sig till det som varit. Exempelvis i området för 1700-talets anläggning kan gångarna i nord-sydlig och väst-östlig orientering utgöra gränsen för nya kvarter. Kvarteren kan med fördel namnges med de tidigare ägarnas namn. Västra delen av 1700-talsanläggningen kan exempelvis namnges kv Wilhelm Bennet och kv Magdalena Bennet, östra kan namnges kv Corfitz Cock respektive kv Ulrika Rosir. Växtmaterial kan anpassas efter vad som fanns tillgängligt på 1700-talet och vad som då var bruklig att använda. På så vis kan trädgårdsanläggningens historia belysas även med ny utveckling av området.

Figur 45. Värderade bevarade strukturer från 1800-talet – 1907 som bör beaktas vid en eventuell exploatering mot bakgrund av lantmäteriets fastighetskarta.

Referenser

Blidfors, Daniel. 1968. (opublicerat). Kortfattad redogörelse av Säbyholms äldre historia åren 1660–1860 med huvudvikten lagd vid det gamla corps-de-logiet och det däri inrymda hembygds museet. Landsarkivet i Lund.

Hector, Lena 2022. Säbyholm. Förslag på skydds- och varsamhetsbestämmelser för fem byggnader. Säbyholm 1:59, Landskrona stad, Skåne län. Kulturmiljörapport. Kulturen i Lund.

Klintborg Ahlklo, Åsa. 2012. *Åkerns blomma. Trädgården som jordbrukets förebild i 1800-talets Skåne* Avhandling. Fakulteten för landskap, trädgård och jordbruk. Område landskapsarkitektur. Alnarp.

1994. Den svenska historien 8, Karl XII, stormaktens fall. Arvid Horn, fredens general. Bonnier lexikon AB. Stockholm.

Kartor

1782 Storskifte Säby, akt nr 1–101, Lantmäterimyndigheternas arkiv

1882 Laga skifte, akt L197-5:2, Lantmäteristyrelsens arkiv

1882 Säbyholm Lagaskifte, akt 12-säb-14, Lantmäterimyndigheternas arkiv

1910–15 Häradsökonomiska kartan Landskrona 1–24, akt J112-1-24, Rikets allmänna kartverks arkiv

Riksantikvarieämbetets kartsikt lutning/skuggning på fastigheten, hämtad i december 2022

Skiss över Säbyholm omkring år 1946, Landsarkivet

Internet referenser

[Svensk historia - Hans Högman \(hhogman.se\)](https://www.hhogman.se/)

[Karolinsk stil – Wikipedia](https://en.wikipedia.org/wiki/Karolinsk_stil)

[Cock nr 903 - Adelsvapen-Wiki](https://sv.wikipedia.org/wiki/Cock_nr_903_-_Adelsvapen-Wiki)

[Silfverskjöld nr 283 - Skogmanska.se](https://www.skogmanska.se/silfverskjold-nr-283)

[Bjarsjölagård Sylve Åkesson.pdf \(gammalstorp.se\)](https://www.gammalstorp.se/Bjarsjolaagard/Sylve_Akesson.pdf)

Carlotta (Kulturens samlingsregister)

KM 85976.7303

KM 85976.12836

KM 85976.12837

KM 85976.12838

KM 85976.9742